

# IZVESTJA

Muzejskega društva za Kranjsko.

---

Letnik IX.

1899.

Sešitek 4.

---

## Rimska cesta „Aquileia—Siscia“.

Spisal Sim. Rutar.

(Konec.)

Z »Meniških njiv« (glej str. 46.) je vodila rimska cesta mimo Rogovil vštric s sedanjo železniško progo pod Glogovico in Radohovo Vasjo naravnost proti Cesti (omen!), kjer seče sedanjo državno cesto. Od te točke spuščala se je po žlebasti dolinici (na levi strani železnice) navzdol proti Temenici. Nasproti zaselku Stranje pod Žubino je premostila omenjeno rečico in vodila potem skozi in skozi ob levem njenem bregu do Trebnja, da se je tako ognila povodnjim.

Pod žubinsko cerkvijo so našli že večkrat rimske grobe na tamošnjih poljih »Smrdišče« imenovanih. Gorčeva hiša št. 1. v Št. Lovrencu stoji popolnoma na rimskih grobih, ki so bili z lepimi ploščami iz Zagorice in Čateža pokriti. Našla so se tudi rimska korita za žgane mrliče in v njih mnogo lepih fibul, svetilk (celo jedna kamenita (1), katero so pa razbili), potem male rudeče zdelice, zeleni piskri, zapestnice, jantarjeve koralde itd. Na Malem Vidmu se vidi plošča z rimsko ornamentiko (vaza s cveticami).

Od Gorčeve hiše pa do Krtine se rimska cesta prav dobro pozna. Od tod dalje je šla najpoprej na desni strani sedanje ceste, potem večinoma prav po njej, mestoma celo na levi strani, od Zidanega mosta pa dalje vedno na desni

in spodaj pod sedanjo državno cesto. Tudi pri gradiču Mala Loka so že izkopali rimske grobe; bržkone stoji ta gradič na mestu prazgodovinskega gradišča. Ravno tako se nahajajo rimski grobi pri Veliki Loki, zlasti blizu kolodvora in na njivah južno od vasi. Dà, še celo v Kaménju pri Knežji Vasi, jugozahodno od Velike Loke, se nahajajo še rimski grobi. V Račjem Selu, severno od Trebnja, so našli rimsko bronasto svetilko. Za Strmčevim hlevom v Zidanem mostu je stalo baje rimsko kopališče. Vzhodno od Sv. Štefana se nahajajo ostanki rimskega zidovja.

Praetorium Latobicorum se je razprostiral okoli sedanje dekanijske cerkve v Trebnju. Bil je to mal obzidan tabor, kakih 100 m dolg in 75 m širok. Ostanki zidom se še sedaj slede okoli cerkve in pri Novakovi hiši. Gosp. pl. Premerstein je našel dva nadpisna kamena na čast boga Mitre, 1 aro in 1 ploščo, ki je stala bržkone nad vhodom v svetišče. Rimska cesta je vodila pod župniščem (tu so našli kamenite plošče, mozaični tlak in celo jeden miljnik), prav tik pristave in staj, potem čez vrte za trebanjskimi hišami št. 24, 25 in 26, ter pod novo vilo dr. Veselka (pri nje zidanju so našli sledove rimskih zidov in v ilovici kos žrnve) proti sedanji cesti, na katero je prišla pri km  $\frac{1}{62}$ . Zidovje se nahaja tudi na vrtu za hišo št. 13., o kateri trdé, da je najstarejša in najimunitnejša hiša trebanjska, ki je bajé še pred cerkvijo že stala. Tudi na griču, 310 m nad Trebnjem, je moralo v prazgodovinskih časih kaj stati.

Zahodno od Trebnja, »pri Kravcarju« v Pristavi št. 3., se nahaja bogato rimsko pokopališče, ki je še-le deloma prekopano. Ko so l. 1893. železnico delali, so odkopali južni obronek Kravcarjevega zemljišča in našli premnogo žar, piskrov, zdelic itd. Vse to je dal voditelj delavcev, inženir S. Redlich, v Trebnje spraviti in je po dokončanem delu vzel seboj na Dunaj, tako da te najdbe bržčas niso prišle v javne zbirke.

Od km  $\frac{1}{62}$  dalje je vodila rimska cesta po sredi Starega trga proti Spodnji Nemški Vasi in dalje proti Št. Petru

pod Lukovkom (v cerkvi je vzdian rimski kamen z napisom na znotraj). Pri Jezeru je mnogo rimskih grobov. Od Št. Petra dalje je držala rimska cesta precej po ravnem proti Poljanam, od začetka malo napeto, potem se pa prevali pod Spodnjo Dobravo proti Poljanam. Od tod dalje se vleče lepa dolinica ob Poljanskem potoku mimo Hrastja proti Št. Juriju in Selom pri Karteljevem. Pri Selih se začne cesta nekoliko vzdigati, drži ravno pod hišo št. 2. in se potem vzdiga počasi okoli kotlinice 234 m pod vasjo Karteljevo in gradom Hmeljnikom, da pride polagoma do sedla 315 m pri Gorenjem Kamenju. Od tod dalje nas je vodil g. Franc Žagar, bivši župan v Karteljevem. Rimska cesta se prav dobro sledi po dolu pod Spodnjim Kamenjem in Dobravo, dalje skozi gozd pod Zidanjo Vasjo, t. j. skozi »Grmovno hosto« ravno pod njivami, kjer so prav debeli hrasti. Cesta je 7—8 m široka in ima jarke ob straneh. Nad Bučno Vasjo se zavije proti Selnemu in vodi dalje pod imenom »stara cesta« čez mačkovske pašnike in sedanje vajnofske njive, ki so pa bile še pred petdesetimi leti z gozdom poraščene. Pod Vajnofom (nekdaj stiška pristava, kamor so morali tlačani vino znašati), se nahaja pogozden grič, čez kateri je držala rimska cesta naravnost proti Lešnici. Na mačkovskih pašnikih se je našel rimski miljnik, ki je sedaj v Bučni Vasi vzdian (»Emona«, str. 276).

Kakih 200 m pred Lešnico še sledi rimska cesta čez travnik zarezana in potem dalje pod Jelšami (lepa dolinica!) do bližnjega gozdiča nad Št. Petrom. Na griču 216 m so se našli zidani rimski grobi in nad njimi nam je pokazal Franc Florjančič, po domače »Korošec«, iz Št. Petra nekaj gomil, ki so bile do sedaj še neznane. Mimo teh je vodila rimska cesta naravnost proti Luterčjemu Selu. Ves čas se jo prav natanko sledi po gozdu in po polju. V Luterčjem Selu je držala cesta na levi strani zadnje hiše čez Grič in Gorenje Kronovo do kapele ob cesti. Od tod je šla čez polje mimo kozolcev (pri zadnjem se še dobro sledi nacestni gramoz) in

dalje na levi strani mimo cerkve v Dolenjem Kronovem naravnost čez travnike proti Beli Cerkvi in bližnji Dragi. Tu se je cepila stranska pot proti Grobljam pri Št. Jerneju in dalje skozi Krakovo proti Drnovemu.

Od Zajčeve gostilne v Dragi se sledi rimska cesta po poljih na levi strani sedanje ceste proti Ruhtni Vasi. Cestni gramoz drži 8—9 m na široko. Nad omenjeno vasjo se je zavila počasi v dolinico pri Stranjah in vodila potem čez naploskan hrbet pod Tomažjo Vasjo, kjer so se že našli rimski grobi. Od tod je šla naravnost čez pašnike proti mostu čez Mla ko (na spec. karti »Radulja«) in prekoračila to panogo nekoliko nad sedanjim mostom ter jo zavila v gozd, koder se jo prav dobro sledi. Iz gozda stopivši je držala čez travnike proti zavoju sedanje Radovlje (ta struga je nova) pod Hudenjem, kjer se vidi v strugi še cestni pesek, kakeršnega ne opaziš ni višje ni nižje ob tej vodi. V bližnjem Grmovlju so bili ob času Rimljanov ljudje naseljeni, ker se tam nahajajo rimski žgani grobi, in celo zlate ploščice so se že našle.

Pod Hudenjem se je zavila cesta po mali žlebinici čez njive proti bližnjemu gozdu, po katerem se še prav dobro pozna. Nad Čolniščem (sedaj ni več mlina) je prekoračila potok Nevinec in vodila skoz gozd proti Tomažinu na Gmajni. Ob izlivu Male Račine v Staro Račino se nahaja ostanek rimskega milnika (1,95 m visok) na travniku št. 1081 občine Površje. Tu je bil postavljen most, ki je imel kamenite stebre. Od tega mosta se je cesta počasi vzdigala proti vasi Gmajna in vodila mimo nove kapele pri dolnjih hišah. Čez polja se jo prav dobro sledi, ker je tod sam pesek in zemlja neobdelana. Na voglu hiše št. 29. občine Gmajna je šla čez sedanjo okrajno cesto, potem vzhodno ob gospodarskem poslopju Jordanovem pod Mikotami in Zalokami (na karti »Gomila«). Pri Kmetovi ali Žabkarjevi hiši št. 6. se nahaja veliko rimsko pokopališče iz I. stoletja. Tu je kopal J. Pečnik že l. 1884. in našel železne meče, amfore, okrašene steklene zdele itd.

Od Zalok dalje nas je vodil gosp. posestnik Malenšek. Cesta je držala čez njegove njive in potem prav nad njegovim mlinom ob potoku Lokavcu. Tu se vidi, kako je voda nanesla kakih 30 *cm* zemlje nad cestnim peskom. Od mlina je šla čez polje pod hišo Antona Žabkarja št. 9. (na karti stoji tu zapisano »Zaloke«) in potem dalje skozi gozd, kjer se čisto natančno pozna. Cesta je nasuta, višja nego okolica, 7—8 *m* široka. Le tu pa tam so jo kmetje razkopali, ker so gramoza iskali. Pod sv. Valentinom pri Straži je stalo veliko rimsko poslopje (stražnica?) in tam so našli nadpis AELII · CARNI. Pred mostom čez Lojino (pri telegrafskem drogu št. 190.) se je približala rimska cesta sedanji okrajni, potem pa je vodila kar naravnost počasi navzdol na desni strani sedanje ceste in, ko je prekoračila združeni Senuški potok (Sajevec), skoro premočrtno proti Veliki Vasi. Na občinskih pašnikih je cestni nasip večkrat prekopan. Tu, kakor tudi na graščinskem vrtu, so se našli rimski grobi. Na sedanjo cesto v Veliki Vasi je prišla rimska cesta ravno med gradom in cerkvijo in je potem vodila, kakor sedaj, naravnost proti Drnovemu. Blizu Velike Vasi je stal oni častni steber Marka Avrelija (po Katancsichu  $\frac{1}{3}$  milje zunaj Krškega), katerega so prepeljali pozneje na Šrajbarski Turn, od tam pa v ljubljanski muzej (l. 1887). Ob cesti proti Drnovemu je bilo zopet polno rimskih grobov.

Da je na mestu sedanjega Drnovega stalo rimsko mesto Neviodunum, o tem je že Valvasor pisal, ki je opozoril, da se nahajajo stari ostanki od Velike Vasi pa do Krške Vasi. Mesto je bilo »municipium Flavium Latobicorum«, do-  
bilo je torej municipijske pravice v drugi polovici I. stoletja. Tu je bil glavni prevoz čez Savo, kajti mesto je stalo tik ob reki, ki je pozneje že nekaj neviodunskih tal odnesla. (Sava je tudi še v našem stoletju spreminjala svoj tok in odnesla celo vas.)

Mesto je stalo okoli cerkve in se vleklo podolgota še kakih 300 *m* zunaj vasi proti Bregom. Neviodunum so razde-

jali Gotje l. 373. in prebivalci so se umaknili potem na bolj utrjene Malnice, kjer je stalo nekdej prazgodovinsko gradišče. Iz nevijodunskega rezanega kamnja so si napravili močno ozidje, ki se še sedaj pozna (Emona, 102). Razvaline še niso popolnoma prekopane in preiskane, zlasti v jugovzhodnem delu ne. Še lani je našel kmet hišne št. 39. na svoji njivi poslikano mramornato pločo z izrezljanim delfinom, ki je služila za prevlako sobinega zida, in vratni stebriček z grozdem in viticami (kupljeno za ljubljanski muzej). Vodovod je prihajal od Izvira pod Mokriško Goro skozi Zasap v Neviodunum. Najlepši grobi (kapelicam podobni, poslikani) so stali ob cesti proti Velikemu Podlogu, kjer se vidi še spodnji del rimskega miljnika.

Nevijodunski kamni se nahajajo daleč na okoli raztreseni, ne samo na Malnicah, nego tudi v Vidmu in še celo pri Sv. Lovrencu nad Krškim. Tu je našel J. Pečnik l. 1892. nadpis: »Minutia Maensiana« in 7. sept. 1898 z dr. Premiersteinom vred votivno aro (I O M ·) nekega »Theopompa« za zdravlje svojih gospodarjev Latiniana in Mederatille. Tudi v leskovško in senuško cerkev so rimski kamni vzdani, ki spominjajo nevijodunskih občanov. Iz Celeje je vodila v Neviodunum vicinalna pot in premostila Savo pri Rajhenburgu, kjer se je našel miljnik.

Iz Drnovega je vodila rimska cesta južno pod Bregi, bližje sedanje ceste nego vasi, skozi Mrtvice, pri prvih hišah v Vihrah in za cerkvijo sv. Urha. Tam nekje je moral stati oni miljnik, ki ima napis »III. M. P.« (sc. »a Nevioduno«). Med Bregi in Mrtvicami jo je odnesla savska povodenj. Med Mrtvicami in Vihrami se nahajajo rimski grobi, potem blizu ceste ostanki zidov, svinčene cevi itd. Po zimi, ko so njive prazne, pozna se rimska cesta prav dobro po gramozu in pesku. Od sv. Urha je šla dalje za vasema Skopice in Krška Vasser je nekoliko pod zadnjo premostila Krko. Od tega mosta naprej je šla proti Čatežu prav tako, kakor nova, l. 1896. odprta državna cesta. Pri nje graditvi so našli sledeči nadpisni



kamen: MEDVS · C · TROTEDEI · NEGOTIATOR · NEPVNO · OVIANO, t. j. Medus, rob C. Trotedija, poslovodja, Neptunu Ovanu. Ta prav zanimi nadpis je ukazal inženir vzdati v cestni zid ravno pod čateško cerkvijo.

Linhart je mislil, da je stal Neviodunum pri Čatežu in omenja nekega podolgastega četverokotnika nad Savo, kjer so našli nadpise in novce. Izvestno so stala tudi rimska tukaj poslopja. Ravno tako gotovo je tudi, da so že Rimljani ogradili toplice onkraj Čateža v kotu med glavno cesto in ono, ki vodi k brodu na Savi. Rimska cesta je vodila naravnost čez polje do pod Lipe, potem skozi Ribnico in Bregano na Hrvaško. V gradu Mokrice pri Veliki Dolini je vzdanih več rimskih kamenov, ki izvirajo iz poslopij, katera so nekdanj stala ob rimski cesti. Naslednja rimska postaja je bila Romula Quadrata, potem Fines in Siscia, vse že na Hrvaškem.

Dr. Premerstein je po karti izmeril in proračunal, da je stal miljniki ob Račni VII M P od Nevioduna, oni na mačkovski gmajni XVII M P, Trebnje okoli XXXI M P, Kameni Potok (med Trebnjem in Veliko Loko) XXXVIII M P, Stranska Vas (Acervo) XXXXVIII M P in Stari Trg pri Višnji Gori XXXXVII M P od Nevioduna. Po njegovem mnenju je stal Crucium, katerega postavlja Peutingerjeva karta ravno v sredo med Trebnje in Drnovo, na vzhodni strani mačkovske gmajne pod Vajnofom, Groblje pri Št. Jarneju pa da je bil rimski »vicus«, katerega ime do sedaj še ni znano.

## Kranjska Marijina božja pota pred 200 leti.

Priobčil V. Steska.

Sloveča Marijina božja pota je popisal nedavno pokojni Janez Volčič v osmem snopiču »Življenja preblažene Device in Matere Marije«; knjigo je izdala Mohorjeva družba. Istega predmeta se je lotil skoro dve sto let poprej Janez Gregor Dolničar, ki je spisal knjižico, shranjeno v ljubljanski semeniščni

knjižnici. Tej rokopisni knjižici v mali osmerki je naslov: »Marianale Carnioliae | seu | icones miraculosae clarae magnae | Dei Matris Mariae inclyti Ducatus Carnioliae | quibus succincta series 'originis et | progressus earum adjungitur | opere | ac studio collectae Mariophili | Aemonimi | Anno | reparatae salutis MDCLXXXI | Labaci | Typis Mayerianis.«

V knjižici je Dolničar nameraval opisati v zgodovinskem oziru kranjska Marijina božja pota, cerkve in podobe in hkrati obelodaniti posnetke teh podob. Delce pa ni dovršeno. Le dvoje slik je tiskanih in priloženih, namreč: Žalostna M. B. pri sv. Florijanu v Ljubljani in Dobrovska Marija, druge podobe so samo s svinčnikom očrtane ali je stran puščena prazna za tak osnutek. Ti osnutki so prav površni, vendar se da iz njih posneti kakovost podobe. Oba bakroreza sta delo znanega Andreja Trosta, ilustratorja Valvasorjevih del. Delce je pa tudi nepopolno z ozirom na število popisanih božjih potov. V kazalu jih je naštetih 35, opisanih je pa le 21, sedem ljubljanskih in 14 zunanjih.

Ta rokopis pripisujemo Dolničarju zaradi pisave, ker se nahaja med drugo njegovo ostalino in ker se vjema z vsem njegovim delovanjem. Nekaj zgodovinskih črtic je že znanih, druge manj. Dolničar je snov nabiral od l. 1691. dalje. Marsikaj je zajel iz prejšnjih zgodovinarjev, mnogo je sam zbral. Menimo, da ravnamo prav, če objavimo kratek izpisek tega rokopisa.

1.) Kip N. L. Gospe v ljubljanski komendi (Miraculosa statua Commendae Lab.). Ta stari kip, ki je bil prej na velikem altarju, kakor sem našel v nekem komendskem rokopisu, so že l. 1275. zelò častili, potem so ga prenesli k zakristiji, ko so postavili veliki altar in privzeli sliko Marije Pomagaj. Mnogi se zatekajo k njej, kakor kažejo darovi.

2.) Čudodelna škapulirska M. B. pri frančiškanih. To so tu častili še pred ustanovitvijo škapulirske bratovščine, in sicer od l. 1444. (Notata Monasterii.)

3.) Milostna podoba M. B. pri kapucinih. Iz deželnih kranjskih zapisnikov se spozna, da so jo postavili v kapeli



sv. krvi l. 1624. Podoba je pribežališče mnogim grešnikom in nadložnikom, kar spričujejo tudi zaobljubljene podobice in voščeni kipci. To podobo so okoli nosili pri procesiji na veliki petek v odvrnitev kuge, katera je divjala l. 1679. po vseh okrožnih pokrajinah. Res je bila dežela rešena morivke. Izpostavlja se podoba ob Marijinih praznikih, ob sabotah in nedeljah. Vender tudi prikrito podobo ljudje obiskujejo vsak dan, zlasti zvečer.

4.) Lovretanska M. B. — Ko so l. 1667. dozidali lepo avguštinsko cerkev, so napravili tudi lovretansko kapelo. Podobo so prenesli v slovesni procesiji iz stolnice v to cerkev. Narejena je podoba po lovretanskem izvirniku.

5.) Milostna podoba M. B. pri avguštincih. Za lovretansko kapelo je podoba M. B. posneta po Lukovi podobi v cerkvi Marije snežnice v Rimu. Postavljena je bila l. 1671.

6.) Podoba M. B. pri sv. Petru. Mati božja je z Jezuškom vred iz lesa mojstersko izrezljana. Kip so postavili l. 1374. na veliki altar, kjer se še sedaj vidi. Pred leti je bilo ondi neki mnogo zaobljubljenih tablic, ki so se porazgubile.

7.) Žalostna M. B. pri sv. Florijanu. Ko so začeli vsled obljube zidati cerkev sv. Florijana, je nekdo daroval to sliko in jo postavil ob steni velikega altarja. Častili je pa niso do 8. maja 1693. Tega dne pride oslepel kuhar kneza Turjaškega, Lenart . . . , rojen Gradčan, v cerkev molit in spregleda. Podobo so postavili pod kor, kjer so jo štiri leta častili. Vsak večer so ondi molili po avemariji litanije, katerih se je udeleževala velika množica. Ko se je nabralo precej darov, so sezidali posebno kapelico in prenesli l. 1698. vanjo podobo. Tu se godé še vedno čudeži. Podobo je naslikal l. 1639. T. Kundischek. Škof Ferdinand je podelil 40 dnij odpustka tistim, ki se udeležé večerne pobožnosti ali če opravijo posebno pobožnost, če molijo sedem češčenamarij ali če gredó s procesijo.

8.) Na blejskem otoku. Pred sto leti so to cerkev zeló obiskavali tuji romarji. Sedanja cerkev je že tretja. Pričeli

so jo zidati l. 1699 (?). Prva iz l. 1245. je bila lesena, druga je bila zidana v gotskem slogu, tretja je renesanška in ima pet altarjev. Poleg cerkve je stanoval samotar. Stari ljudje se ga še spominjajo.

9.) Cerngrob je od l. 1456. božja pot. Pripovedujejo, da je bila tu razbojniška jama. Ko so polovili in kaznovali razbojnike, so sezidali malo kapelo, pozneje cerkev, zato bajé ime »Ehrengruben.« Velik shod je prvo nedeljo po binkoštih. Za ta kraj so si prizadevali mnogi redovi, pa ga niso dobili, ampak pripada loškemu župniku.

10.) Bakrorez M. B. na Dobrovi. Dolničar pristavlja letnico 1231.

11.) Lesce. Tu se časti Marija z Jezuškom. Cerkev je prostorna, ima lepo kapelo in stolp. Podružnica je radoliška. Zidali so jo l. 1315.

12.) Cirknica. Podoba je od l. 1482.<sup>1)</sup> Pobožnost v naših dneh (od l. 1680.) razširja imenitni župnik, imenovan škof, Gregor Črnič (Zerniz<sup>2)</sup>). Od blizu in daleč prihajajo ljudje. Mnoge je ozdravil, na prižnici se je bičal po pridigi in počel druge reči. Preiskava ni dognala nič hudega proti njemu.

13.) Marija D. v Polju. Cerkev so sezidali l. 1325. na čast M. B. Vsako leto na god Marije Snežnice (5. avg.) gredó udje nemške bratovščine brezmadežnega spočetja Marijinega v procesiji tja z zastavo. Blizu ob pokopališču stoji cerkvica sv. Duha. Pred več kot sto leti so pridrli Turki do sem in so porabili cerkvi za hlev. Tu je bil vsak teden žitni semenj. Nedaleč je Sava in živalski vrt Turjačanov.

<sup>1)</sup> Cirkniška farna cerkev je bila nova l. 1476. (»Izvestja«, I, 5.)

<sup>2)</sup> Valvasor (»Ehre«, II, 732) pravi, da je bil ob njegovem času v Cirknici župnik Gregor Črvič (Ceruizh), notar svetega apostolskega stola in tudi misijonar; dobil je baje škofijo »in partibus infidelium« (na Turškem?). — Koblarjevi izpiski iz furlanskih arhivov omenjajo župnika Črviča (Zeruich) kot opata v Bistri (»Izvestja« I, 5) in potem zopet (»Izvestja« II, 40), da je l. 1685. dobil prošnjo kološko z infulo, a ostal župnik v Cirknici, kamor so ljudje vreli iz vseh krajev, ker je na čudne načine zdravil ljudi in živino.

14.) Rožnik. Mala cerkvena, zidana l. 1593. v spomin zmage nad Turki, je obkoljena z rožami. Mnogo milosti prejemajo tu ljudje, zlasti dijaki, ki obhajajo tu službo božjo ob začetku šolskega leta (renovatio studiorum).

15.) Šmarna Gora s čudodelno podobo iz l. 1432. Ob potu je v skalo vtisnjen komolec, kar imajo preprosti ljudje za sled, da se je ondi Marija naslonila.

16.) Ljubno. Cerkev se je ločila l. 1693. od sv. Lovrenca v Podbrezju. Tedaj so cerkev popravljali. Hudoben zidar udari Marijin kip s kelo po licu, kjer nastane hipoma črna bula. Radi tega čudeža so se pričeli ljudje shajati in častiti Mater božjo. Čez štiri leta so podaljšali cerkev, podobo sneli s stranskega altara in jo postavili na veliki altar.

17.) Velesovo. O čudodelni podobi pripovedujejo, da jo je našel kmet l. 13. v bližnjem gozdu. Slovesno so jo prenesli v cerkev dominikank, kjer se časti še sedaj na velikem altaru.

18.) Holmec. L. 1419. je ovčji pastir zaspal proti večeru na tem holmu, kar zasliši angeljski glas. Prikaže se mu v nadzemeljski svetlobi bela devica z nebeškim detetom. Drugi dan pove v prvi vasi, kaj je videl, in začeli so zidati majhno kapelo.

19.) Nova Štifta na Dolenjskem. Na tem kraju je stala l. 1438. mala Marijina cerkvena. Nedaleč proč je prebival samotar, ki je rad ondi molil. Podobo so začeli častiti kot čudodelno in zato so sezidali v prejšnjem veku lepo novo cerkev.

20.) Marija Pomagaj v ljubljanski komendi. Slike Marije Pomagaj se nahajajo na mnogih krajih, posebno v Pasavi, Inomostu, na Dunaju (Langengruben), v Trstu pri usmiljenih bratih in v komendi v velikem altaru. Od kod je tja prišla, ne vem. Da so se pa čudeži godili, pripoveduje Atalus Marianus.

21.) Pri sv. Krištofu. Nekdo je prinesel sliko M. B. z Dunaja l. 1705.

V kazalu našteva pisatelj še sledeče Mariji posvečene cerkve: Nova Štifta pri Ribnici, Kopanj, sv. Rožnega Venca v Kranju in Loki, Karmelska v ? , Kropa, Lovrana, Tomišelj, Brest pri Igu (Worescht), Stopno pri Raki (sedaj župnije škocijanske), Jama (Lueg), na Malenskem Vrh, Zagorje (?), Dedni Dol, Žeželj pri Vinici, Muljava pri Stičini in . . . pri Višnji Gori.

Ljubljanske Marijine podobe popisuje še enkrat tako-le:

1.) V Komendi. Ta kip ima prednost pred vsemi drugimi, ker ga že nad 400 let časté. Pripovedujejo, da je ubožna pa bogaboječa vdova prišla l. 1275. večkrat molit h kipu. Stanovala je blizu cerkve. Njen sinček se je zunaj igral z drugimi otroci, kar pridrvi konj in ga pomandra. Mati vsa prestrašena prihiti in, misleč, da je otrok mrtev, ker ni bilo več znamenja življenja v njem, pohiti v cerkev in se priporoči Materi božji. Sin nenadno oživi.

2.) Pri avguštincih je lavretanska Mati božja, kakor na Dunaju, v Pragi, Gradcu, Celju, Trstu in Kranju. To cerkev je sezidal Konrad baron Ruessenstein (od l. 1646. nadalje), potem so postavili kapelo in jo posvetili na sv. Silvestra dan, zato se tudi obhaja spomin ta dan. Kip je narejen iz lovretanske ciprese in posnet po originalu v Loretu. Ko je kip došel v Ljubljano, so ga postavili v stolnici na veliki altar, potem so ga prenesli v slovesni procesiji v kapelico avguštincev med godbo trobent in bobnic (pavk). V kapeli molijo vsako saboto lavretanske litanije, v cerkvi pa vsak dan.

3.) Kip v kapeli sv. krvi pri kapucinih. Kip M. B. je ranil l. 1624. hudobnež. Od tedaj je Mati božja tu čudodelna, kar spričujejo darovi. L. 1679. so ob kugi v sosednjih deželah v sprevodu nosili kip. — Potem popisuje podobo 4.) 5.) in 6.), kakor prej. — 7.) Mati božje milosti pri sv. Krištofu. Prišla je z Dunaja l. 1705., ko je cerkev dozidal Benečan Giov. Maria Mengalia, notranjega sveta ud in cerkveni ključar. Od 15. sept. 1709 se časti Mati božja, ker je tedaj z odra pal nekdo brez vsake škode. Ob suši gre semkaj procesija.

## Slovenci duhovniki v zagrebški škofiji.

Zbral Janko Barle.

(Konec.)

48.) Mihelčič Andrej, rodil se je l. 1733. v Kostelu. Šolal se je v Požegi, Segedinu, Pešti in v Zagrebu, kjer je bil l. 1760. v duhovnika posvečen. L. 1761.—1765. kapelanoval je v Kraljevi Veliki (sedaj Lipovljani), a l. 1769. bil je kapelan v Lukačevem Šamcu pri Brodu.

49.) Mojter Baltazar, Štajerec, bil je l. 1676. kapelan v Sv. Križu Začretju.

50.) Moravec Anton (Styrus ex sic dicta Vindia), bil je v duhovnika posvečen l. 1819. in je odšel za kapelana v Vivodino. L. 1838. je postal župnik v Kuniču, kjer je bil še l. 1854.

51.) Mravinec Janez star., porodil se je l. 1699. v Vinici. Najpreje je kapelanoval v Kostajnici na bosenski meji, od tam je prišel l. 1729. za administratorja v Sunjo. L. 1733. je postal župnik v Kostajnici, a l. 1737. je odšel za župnika v Gore, kjer je bil še l. 1752. dekan.

52.) Mravinec Janez mlaj., rodil se je l. 1703. v Vinici. Bil je najpreje šest let župnik v Petrijancih, potem pa 16 let v Vinici pri Varaždinu, kjer je umrl 4. dec. 1752.

53.) Mravinec Mihael, porodil se je okrog l. 1689. v Vinici, v duhovnika posvečen je bil l. 1716. L. 1720. je bil administrator v Dubovcu pri Križevcih, kmalu potem pa je prišel za župnika v Radoboj, kjer je bil do l. 1735.

54.) Mulih Janez, porodil se je l. 1686. v Črnomlju in bil l. 1717. župnik na Visokem pri Križevcih.

55.) Mušič Matija, porodil se je okrog l. 1675. v metliški okolici (in campo Metlicensi) in bil v duhovnika posvečen l. 1700. L. 1704. je bil župnik v Čvrstecu in imel »mixtaces honestos castanei coloris, capillos pulchros crispatos«.

56.) Nedeljko Matija, porojen 8. januarja 1840 v Trnovcu na Štajerskem; župnikuje že dolgo let v Stari Ploščici.

57.) Novak Anton, rojen v Trnovcu 17. dec. 1807, bil je l. 1854. kapelan v Sv. Mariji v Medjimurju.

58.) Nusdorffer Janez, rojen v Vipavi, postal je 23. okt. 1649. župnik v Kostelu v hrvaškem Zagorju.

59.) Obrhan Tomaž, porodil se je 11. dec. 1844. na Spodnjem Štajerskem; bil je l. 1877. kapelan v Odri, kjer je umrl 1. febr. 1877.

60.) Pajnič Janez, o., frančiškan provincije sv. Križa; porodil se je l. 1760. v Ribnici, a šolal se v Novem Mestu, Klanjcu in Samoboru. Poldrugo leto je bil kapelan v Plešivici in l. 1799. lokalni kapelan v odpravljenem frančiškanskem samostanu sv. Leonarda v Kotarih nad Samoborom.

61.) Pečak Janez, porodil se je l. 1699. v Metliki. V l. 1726.—1757. je bil župnik v Novem Gradu nad Karlovcem.

62.) Perko Nikolaj, porodil se je v Vinici l. 1673. V l. 1701.—1709. je bil župnik v Krašiču.

63.) Perko Pavel, župnik v Čakovcu, postal je l. 1667. kanonik v Zagrebu, kjer je umrl 19. febr. 1671.

64.) Perko Peter iz Vinice, je bil v l. 1686.—1709. župnik v Plešivici nad Jasko.

65.) Peterca Frančišek, porodil se je v Dravljah 8. apr. 1841. L. 1877. je bil kapelan na Visokem, l. 1878. je postal župnik v Dubrancu in ostal tamkaj do l. 1896., ko je odšel za župnika v Veliko Gorico.

66.) Pevec Alojzij, porojen pri sv. Bolfenku 15. febr. 1848., kapelanoval je v Cvjetlinu, kjer je postal l. 1878. župnik. Od ondod odšel je l. 1882. za župnika v Višnico, kjer je umrl 29. sept. 1885.

67.) Poklečki Janez, iz oglejske škofije; bil je v mašnika posvečen l. 1698. in odšel za kapelana v Brdovec. L. 1701. je postal župnik v Nartu, kjer je bil še l. 1741.

68.) Plut Martin iz Bele Krajine, prisegel je 28. febr. 1659. za župnijo sv. Križa v Zadobriju (Zadobrye).

69.) Premužič Peter, se je porodil l. 1662. v Črnomlju. Od l. 1703. bil je beneficijat sv. Križa pri župnijski



cerkvi sv. Marka v Zagrebu in postal l. 1733. župnik v Sesvetah.

70.) Pruxel ali Proxlyel Janez, rodil se je l. 1730. v Vinici. Šolal se je v Zagrebu in na Dunaju in bil l. 1758. sprejet v zagrebško škofijo. Kapelanoval je v Pleternici, Jazavici pri Stari Gradiški in Medjuriču, kjer je bil še l. 1775.

71.) Puc Janez, porodil se je l. 1777. na Spodnjem Štajerskem in bil l. 1805. kapelan v Radoboju.

72.) Radovič Peter, porojen l. 1656. v Vinici, je bil posvečen »ad titulum mensae D. Joannis Kamenian«. L. 1682. je postal župnik na Dubovcu pri Karlovcu.

73.) Rakuša Janko, porojen 26. sept. 1866. v Cvetkovcih, je bil v mašnika posvečen l. 1892., kapelanoval je v Kutini, Cvjetlinu, Desiniču in Podturnu in postal l. 1898. administrator v Erpenji.

74.) de Reiffnitz Mihael je bil l. 1478. kanonik v Zagrebu.

75.) Rodar Pavel je bil l. 1668. župnik v Lipniku. Njegovi farani iz oddaljene vasi Bubnjarcev, so prosili, naj bi se dovolilo metliškemu župniku, da jim sme sv. zakramente deliti; v Lipnik bilo jim je namreč predaleč, pa so mnogi brez sv. zakramentov umrli.

76.) Rogovič Ivan se je porodil v Vinici, bil je v l. 1724.—1748. župnik v Reki pri Visokem. Vizitator pravi o njem l. 1744., da je star že 59 let, »sed oculorum Moysaicorum, qui non habet opus adhuc ocularibus in isto senio.«

77.) Rojko Janez, bil je l. 1606. župnik pri sv. Eliji v Obrešu.

78.) Sitar Mihael, rodil se je l. 1688. v Vinici. L. 1738.—1748. je bil župnik v Hrašćini.

79.) Skavrin Janez, rodil se je v Vinici okrog l. 1633. Posvečen je bil v duhovnika »ad titulum mensae« karlovaškega generala Herbarta Turjaškega. Od l. 1671. je bil župnik v Novem Gradu pri Karlovcu, a l. 1688. je postal župnik v Završju.

80.) Slanec Marko, porodil se je v Metliki l. 1685. L. 1714. je postal župnik v Maji (Sračici) blizu Gline, kjer je ostal do l. 1731., ko je moral zaradi bolehnosti v Zagreb v pokoj. Bil je ob enem kapelan Vojne krajine, dobival za to na leto 40 renskih goldinarjev, in moral v vojskinem času vršiti službo vojaškega duhovna. »Portat decentem clericaelem habitum, tallarem violacei coloris. Superiorem barbam tantisper protensam non alit.«

81.) Slibnigg (Slivnik) Jurij Andrej, najbrž štajerski Slovenec, je bil l. 1692. župnik v Čakovcu. V početku so ga težko razumeli, ker ni dobro govoril tamkajšnjega jezika.

82.) Smrekar Janez Miha je bil l. 1738. drugi kapelan v Koprivnici. Šolal se je v Gradcu in na Dunaju in prejel nižje redove od sekovskega, a višje od pičanskega (petenensis) škofa. Leta 1760. je bil župnik v Prelogu v Medjimurju.

83.) Starešinič Janez star., rodil se je okrog l. 1683. v Preloki. Bil je od l. 1711.—1741. župnik v Vrhovcih. »Habitum hucusque nigrum portavit, chlamydem tamen in rubris nodis et visketis coloris violacei, uti et cingulum rubrum deportavit,« pa ga je arhidijakon posvaril, da naj tega v prihodnje ne nosi.

84.) Starešinič Janez ml., rojen l. 1693., bil je l. 1717. in 1720. kapelan v Kravarskem.

85.) Starešinič Matja, rodil se je l. 1739. v Vinici, posvečen v mašnika l. 1764., bil je kapelan v Krapinskih Toplicah in postal l. 1793. župnik v Sesvetah pri Požegi, kjer je umrl 14. dec. 1797.

86.) Starešinič Nikolaj, porojen v Vinici l. 1704., bil je od l. 1730.—1737. kapelan v Pregradi. L. 1737. je postal župnik v Kostelu, a l. 1751. župnik v Krapinskih Toplicah, kjer je bil še l. 1777.

87.) Starešinič Peter, porodil se je v Vinici l. 1735. in bil l. 1765. kapelan v Vojnem Križu.

88.) de Stein Janez, bil je l. 1453. kanonik v Zagrebu.

89.) de Stein Jernej, brat Mihaelov, bil je l. 1444. kanonik v Zagrebu.

90.) de Stein Mihael, brat Jernejev, bil je l. 1444. kanonik v Zagrebu.

91.) Stembov Blaž, porodil se je 3. febr. 1848. v Tomačevem in bil l. 1872. v mašnika posvečen. L. 1884. postal je župnik v Krašiču, kjer je umrl 12. nov. 1888.

92.) Stiščak Janez, rodil se je l. 1708. v Vinici in bil l. 1756. in 1761. administrator župnije sv. Jurija v Kraljevi Veliki.

93.) Suk Feliks. Porodil se je 31. dec. l. 1845. v Petelinku v blagovski župniji. Bogoslovne nauke je dovršil v Inomostu, kjer je bil l. 1868. posvečen v mašnika in je postal doktor bogoslovja. Najprej je bil prefekt v zagrebškem semenišču, kmalu potem je postal katehet na zagrebški gimnaziji, a ko se je odprlo zagrebško vseučilišče, je postal na tem vseučilišču profesor moralke in bil tudi rector magnificus. L. 1888. postal je kanonik in ravnatelj semenišča, a l. 1895. prošt globovniški in arhidijakon turopoljski. Deset let je tudi že predsednik književnega društva sv. Jeronima. Deloval je na književnem polju in napisal prav temeljiti knjigi za gornje gimnazije: apologetiko in moralke.

94.) Škrl Amat, o., frančiškan provincije sv. Križa, rodil se je na Kranjskem in bil v mašnika posvečen l. 1783. Od l. 1800. kapelanoval je v Mariji Gorici, kjer je bil od l. 1810.—1820. administrator.

95.) Škorjanec Dalmacij, o., frančiškan provincije sv. Ladislava, se je porodil okrog l. 1748. na Spodnjem Štajarskem in bil v mašnika posvečen l. 1772. Predaval je frančiškanskim klerikom filozofijo, bil tri leta gvardijan in administrator v Virovitici, a šest let administrator župnije Čadjevica. Od l. 1789.—1799. je bil lokalni kapelan v Zdencih, v župniji Orehovica, v Slavoniji. »Vir valde praeclarus, sed miserae valetudinis.«

96.) Šmit Aleksander se je porodil 25. febr. l. 1853. v Ljutomeru. V duhovnika posvečen l. 1875, postal je l. 1877. doktor bogoslovja in je kapelanoval pri sv. Petru v Zagrebu, kjer je bil ob enem prefekt v nadškofijskem sirotišču. Kasneje je predaval latinščino in grščino v nadškofijskem semenišču in urejeval več let: »Katolički List.« L. 1884. je postal župnik v Krapju in umrl v Zagrebu 25. jan. l. 1891.

97.) Šoštarič Martin, porodil se je v Metliki l. 1777. L. 1806. je postal župnik v Mali Gorici.

98.) Šporer Jurij, kateri je govoril tudi »kranjski« jezik, bil je l. 1821. župnik v Orubici v Slavoniji, star 63 let.

99.) Štanfelj Mihael s Kranjskega, je postal l. 1671. župnik v Krašiču, ali je hitro od tamkaj odšel, ker ni bil priljubljen.

100.) Štefanič Peter, porodil se je v Vinici l. 1698. in bil od l. 1730. župnik v Slavetiču, kjer je bil še l. 1741. »Arma non tractat quidem, sed armorum loco linguam acutam.«

101.) Štrukelj Jakob je bil l. 1680. župnik v Gjur-gjevcu, l. 1686. postal je župnik v Koprivnici, a l. 1698. in 1701. bil je župnik v Čazmi.

102.) Štuhec Jožef je bil rojen 11. marca l. 1836. pri sv. Križu na Štajerskem. Posvečen v mašnika l. 1861., kapelanoval je v raznih krajih in postal l. 1877. župnik v Ladislavu. Sedaj župnikuje že več let v Cigleni pri Belovaru.

103.) Šutej Matija je bil rojen v Vinici 16. oktobra l. 1815. in posvečen l. 1841.; služboval je nekaj časa kot upokojeni župnik ljubljanske škofije pri usmiljenih sestrah pri Sv. Duhu poleg Zagreba.

104.) Tischler (Xilurgus) Mihael, iz Št. Jerneja, je bil v mašnika posvečen 29. marca l. 1603.; bil je prvi župnik v Petrinji, kamor ga je poslal škof Tomaž Hren, kateri je tamkaj utemeljil župnijo in postavil leseno cerkvico.

105.) de Thiver. (iz Laškega) Jakob, bil je od l. 1454. do 1489. kanonik v Zagrebu, »decretorum doctor« in generalni vikar.

106.) Udovičič Janez, Foro-Juliensis, posvečen v Gorici in vzprejet v zagrebsko škofijo, služboval je pri raznih hrvaških plemenitaših kot hišni kapelan L. 1758. je bil dvorski kapelan pri grofu Bathyanu.

107.) Wernek Jožef, baron, porodil se je l. 1729. na Kranjskem. Filozofijo je dovršil v Ljubljani, a bogoslovje v Rimu v zavodu sv. Apolinarija. L. 1755. postal je župnik v Lipniku, l. 1764. župnik v Požegi, ali tako, da je ostal ob enem župnik v Lipniku, kjer je imel dva kapelana. L. 1765. postal je zagrebski kanonik, kar je bil do l. 1780. Bil je kasneje tudi prošt čazmanski, opat de Keresztur, škof sazdicenski, škofov generalni vikar za Slavonijo in član deželnega sveta. »Cultus et bene doctus etiam in scientiis historicis.«

108.) Vernig Tomaž, s Štajarskega, bil je župnik v Zajezdi.

109.) Vidoša Matija, iz Poljan v Beli Krajini, je bil od l. 1721.—1726. vikar v Hraščini.

110.) Vidovič Anton, rojen 19. maja l. 1844. pri Sv. Andreju na Štajarskem, je bil kapelan v Šipku, kasneje župnik v Žumberku, a od l. 1891. župnik v Kamanju.

111.) Vrček Anton se je rodil 28. febr. l. 1836. pri Sv. Petru pod Svetimi gorami, bil je l. 1877. župnik v Rakovcu in l. 1885. župnik v Dubravi pri Ivaniču, kjer je umrl 10. jun. 1891.

112.) Vojsk Alojzij se je porodil 21. maja l. 1863. v Bučkovanu na Štajarskem. Posvečen v mašnika l. 1887., kapelanoval je pri sv. Mariji v Medjimurju, a kasneje v Dubravi. Iskal je zdravja v Gradcu, a je ondi umrl.

113.) Wolf Lovro, rojen l. 1647., je dovršil filozofijo v Gorici in bogoslovje v Rimu. L. 1690. je bil župnik v Pribiču in od l. 1698.—1706. v Gjurgjevcu.

114.) Zadravec Alojzij, rodil se je v Moravcih na Štajarskem 23. junija l. 1872. Kapelanoval je v Subotici in Varaždinu, a od l. 1896. službuje v nadškofijski pisarni v Zagrebu.

115.) Zajčič Štefan, porodil se je l. 1687. v Zajčjem Vrhu pri Črnomlju. Od l. 1722.—1743. bil je župnik v Lipniku. Ker je bil zelo nagel, pretepel je svojega podložnika tako, da je tretji dan umrl, pa je zato zgubil župnijo.

116.) Zumič Miklavž, rodil se je v Vinici l. 1670. Od l. 1697.—1708. bil je beneficijat sv. Janeza v župniji sv. Marka v Zagrebu.

117.) Zupanič Gregor, rojen v Beli Krajini, bil je l. 1671.—1681. župnik v Križovljanih, a od l. 1682.—1688. beneficijat v Varaždinu.

118.) Žagar Jurij, porodil se je v Vinici l. 1694. Od l. 1732.—1738. bil je administrator v Bedenici.

119.) Žalec Janez, rojen v Vinici l. 1716., šel je l. 1745., ko je bil v mašnika posvečen, za kapelana v Majo (Sračica), l. 1749. je bil kapelan v Bistri pri svojem sorodniku Juriju Žalcu.

120.) Žalec Jurij je bil od l. 1730.—1762. župnik v Bistri.

121.) Žalec Matija, rojen l. 1697. v Vinici, bil je l. 1741. in 1742. kapelan v Mihovljanih, l. 1746., 1749. župnik v Novih Čičah, a l. 1760. župnik v Nedelišču.

122.) Žalec Mihael, rojen v Vinici, je bil l. 1754. kapelan v Kalniku.

123.) Žerovnik Mihael (Scheronikh) prisegel je 9. jun. 1659. za župnijo sv. Lovrenca v Petrinji. Najbrž da je on ista oseba z Janezom Mihaelom Žerovnikom, kateri je postal 9. marca 1666. župnik v Jaski.

124.) Žnidaršič Mihael je bil od l. 1646.—1694. župnik v Desiniču.

125.) Žugelj Matija je bil v mašnika posvečen 21. nov. l. 1784. Kje je služboval, mi ni znano.

126.) Žugelj Štefan, rojen v Semiču l. 1770., postal je l. 1801. župnik v Sv. Jani nad Jasko, kjer je bil še l. 1821.

127.) Žunič Janez, rojen l. 1699. v Vinici, je bil od l. 1737.—1748. župnik pri sv. Julijani v Tremu.



128.) Žunič Matija, rojen l. 1715. v Vinici, je bil l. 1748. kapelan v Gorah in bil 24. aprila l. 1752. vmeščen za župnika v Mali Gorici.

129.) Žužič Peter, se je šolal v Ljubljani in bil od l. 1730.—1771. župnik v Tuhlju.

130.) Žveglič Mihael, porojen v Sevnici 7. avgusta l. 1842., je bil v mašnika posvečen l. 1867., postal je župnik v Štivic, sedaj je pa že mnogo let župnik in dekan v Petrovem Selu v Slavoniji.

### Sostro — Osterberg.

Imenoslovna črtica, spisal L. P.

Razmišljanje o Prešernovem Ostrovrharju v Turjaški Rozamundi napotilo me je tudi do razlage krajevnega imena Sostro-Osterberg. O sostrskem gradu piše Valvasor (»Ehre« XI. 433) takole: »Grad Osterberg (po kranjsko Sostro) leži na Dolenjskem, na visoki in strmi gori, poldrugo miljo od glavnega mesta Ljubljane; ima lep, čez mero prijazen in daljen razgled. Blizo pod tem gradom se stekajo štiri vode: Ljubljanica, Sava, Kamniška Bistrica in Besnica, kar je prav krasno videti. Ta grad je bil prej ugledno velik, dokaj krasno zidan in lepo posestvo, sedaj je pa poslopje zapuščeno in razpalo, nasprotno pa je onstran vodá na ravnini zato sezidano drugo« (Valvasor misli s tem graščino Dolsko — Lustthal — češ da je Aleksander Gallenberški (t. j. Ostrovrški) zapustil precej visoki ostrovrški grad ter se preselil zaradi priročnejše lege novega gradu v prijazni Dol). Potem Valvasor nadaljuje: »Osterberg ima svoje imé po zgraditelju, kajti »oster« se pravi po nemško »scharf«, in če prideneš zraven »berg«, pomeni toliko kot »Scharffenberg«. Ravno tako pomeni ime Sostro ali Osterverch po nemško Scharffenberg. Torej je bil ta grad od nekega gospoda Schärffenberga okoli leta 1015. vprvič sezidan in *Sosterberg* imenovan; ta gospod se je potem

tudi pisal »Herr von Osterberg oder Herr Osterberger«, in je ta grad rodovinska dédina gospodov Osterberških. To potrjuje doktor Jan. Ludov. Schönleben v svoji knjigi »Genealogia Gallenbergica«, kjer rabi sledeče besede: Ortolphus II. de Schärffenberg, author lineae Osterbergicae, circa annum 1015, primus condidit aliud castrum, dictum Osterberg, in confluentia fluviorum Savi et Labaci: a quo Posterī denominari coeperunt Osterberger, sive Slavice Ostervercher; quod idem sonat ac Germanice Schärffenberger.«

Tako tedaj Valvasor in Schönleben. Kakor je videti, oba izvajata ime Osterberg iz Scharfenberg in rod Ostovrharjev od Schärffenbergerjev. Ali je ta Schönlebnova trditev, da je »Ortolphus II. de Schärffenberg author lineae Osterbergicae« zgodovinska istina, ali samo na besedoslovni razlagi imen osnovana kombinacija, o tem si jaz ne upam soditi. O tem naj razmišljajo zgodovinarji - strokovnjaki, če se sploh dá dognati. Odločno pa se upiram izvajanju imena Osterberg (oziroma Ostri Vrh) iz Scharfenberg in Valvasorjevi trditvi, da ima Osterberg svoje ime po zgraditelju tega gradu. Da se n. pr. Gallenberžani (die Herren von Gallenberg) lahko imenujejo po gradu, a grad po gori, na kateri je sezidan (Valv. XI. 159, 160.), to je jasno. Ravno tako se je po višini, na kateri je stal, imenoval grad Osterberg, a ne po zgraditelju Ostovrharju ali Scharfenbergerju. — Dalje treba držati se nazora, da so na naših tleh pač slovenska krajevna imena nemčili, včasih prav nerodno prelagali in pačili na podlagi krive tolmačbe prvotnega slovenskega imena, da pa ni verjetno, da bi bil priprosti Slovenec eventualna nemška imena graščin slovenil, n. pr. Burgstall mu ni niti grajski hlev niti pusti grad, nego Puštal; in tako bi bil tudi iz Scharfenberg domačin napravil le kak Šorfenberk, ne pa Osterberg. Pa še kako polovičarsko je to, scharf naj se spremeni v oster, berg pa ostane!? — Kdor bi bil znal scharf spremeniti v oster, bi bil tudi berg vedel preložiti v gora. Valvazorjeva je torej prazna.

Miklosich v svoji razpravi »Die slavischen Ortsnamen aus Appellativen« določujoč razmerje slovanskih krajevnih imen z inorodnimi krajevnimi imeni, ki so na onih osnovana, pravi pod točko drugo: »der slavische Ortsname wird in das Deutsche in einer dem Deutschen bedeutungsvollen Form aufgenommen z. B. ojster vrh Osterberg für Schärferberg«. — To se dá tako razumeti, da misli Miklosich, češ Ostri Vrh bi se pravilno preloženo imelo glasiti v nemščini Scharfenberg, da so pa prestavili samo samostavnik, determinativni del krajevnega imena pa pustili nepreložen, ker Nemcu tudi neizpremenjena determinativna sestojina slovenskega krajevnega imena nekaj pomeni, češ Osterberg je Nemcu pomemben izraz = Vzhodna gora ali hrib Vzhodnik, kajti Osterberg je res vzhodno od Ljubljane. Nekaj podobnega lahko navedemo iz starološke okolice, kjer se na zapadni strani proti Selcem razprostira Vešter (Westert, zahodno), a na vzhodni strani proti Kamenitniku pa Ošterfel (t. j. Osterfeld ali vzhodno polje). Toda v teh krajih dobili smo Slovenci z bavarskimi naselniki, ki so jih brizinski škofje tod nastanili, tudi nemška krajevna imena; Osterberg nasprotno pa ne leži več na ozemlju nemških naseljencev, ampak na slovenskih tleh, in vrhu tega si moramo kako raztolmačiti tudi slovensko ime Sostro, ki se pa nikakor ne dá razlagati niti iz Osterberg niti iz Ostri Vrh.

Poskusimo torej najprej razbrati pomen slovenskega krajevnega imena, a potem postanek nemškega. Tu pa zopet začnemo z Valvasorjem. Ne samo na onem, zgoraj v začetku razprave citiranjem mestu, ampak še na drugih mestih Valvasor vedno naglaša, da leži Sostro na sovodnji. Primer II. 182: »Sostro steht an der Sau und Festnitz gleich unter dem alten Schloss Osterberg in einem schön-ebnem Boden« — in II. 189: »Der Osterberg (Osteruerch) hat seinen hohen Stand zwischen den Flüssen Festnitz und Laybach in der Gegend, wo die Feistritz sich der Sau zuwähltzet und zu verschlingen giebt. Dieser Berg hat eine trefflich-schöne

Aussicht in die weite Ober-Crainerische Felder und Schneegebirge. Insonderheit aber ist es eine Lust gleich vorsich hinunter zu sehen, wie die jetztbemeldte vier Flüsse das Land durchhädern und endlich allhie zusammen rinnen.« Podstava imenu Sostro je torej: so = con, *avv* in korenika srū z vrinjenim t, ki pomeni fluere, *ēiv*, torej je Sostro = Confluens, *avqūnī* t. j. sovodenj. Primeri srbsko ostrvo iz ostrovo (Insel, Werder) pri Vuku str. 474: Jedno selo ukraj Drine zove se Ostrvo. — Kakor pa imamo poleg oblik postrv in postrva tudi postra (die Forelle), jednako si lahko mislimo iz Sostrovo tudi Sostro. To krajevno ime je torej popolnoma analogno z imenom nemškega mesta Coblenz (confluentes), na sovodnji Mozele in Rena, in koroškega Gmünd-Sovodje in z raznimi Gmunden in Münde i. t. d.

Iz Sostra napravil se je nemški izraz Sosterberg (t. j. Sostrski Vrh), ki se je po glasoslovnih pravilih izpremenil v Zosterberg, kajti slovanski *s* prehaja v nemščini pogosto v *z* n. pr. Sovra Zaier, Sovrica Zarz, Suha Zauchen, Lipsko Leipzig, Glinsko Glinzig i. t. d. Obliko Zosterberg pa so zopet, češ da je sinkretistična tvorba, razkrojili v Z' Osterberg (t. j. zu Osterberg, na Ostrem Vrhū). Primeri zopet isto prikazen v drugih krajevnih imenih n. pr. Agram iz Zagreb, češ da je to z(u) Agramb — ali Asp iz Zásip ali Zás'p, češ da je z(u) Asp — ali nemško mesto Achen in v češčini navadno obliko Cahe t. j. z(u) Achen.

Jasno se mi torej zdi, da je Osterberg uprav Sosterberg (Sostrski vrh t. j. višina nad sovodjem Save, Ljubljane, Besnice in Kamniške Bistrice). Iz korenike srū nam je bržčas tudi razlagati nemško (?) ime štajarskega trga Polstrau (Središče) t. j. polostrov (paeninsula Wörth) in seveda tudi vas Struge na zahodni strani Suhe Krajine.

## Mali zapiski.

*Slikar Herrlein — ilustrator slovenske knjige.* Konec 18. in v začetku 19. stoletja je deloval v Ljubljani risar in slikar Andrej Herrlein. On je poučeval na risarski šoli, ki se je ustanovila na ljubljanskem liceju po prizadevanju grofa Auersperga. Poleg tega je slikal na platno madone, oltarne podobe, portrete, pa tudi slike na presno n. pr. pred nekaj leti obnovljene okraske v Virantovi hiši v Ljubljani (pozneje omenjeni životopisci Herrleinovi poročajo tudi o njegovih freskoslikah trpljenja Jezusovega v šempeterski cerkvi pri Novem Mestu, ki se pa ne nahajajo ondi). P. pl. Radics ga opisuje kot ilustratorja obširnega dela »Hofmann's Reisen durch Oesterreich« 1783. Mimogrede opozarjam, da se ruski dvorni svetnik Hofmann v tem delu spominja med pesniki kranjske dežele nadepolnega mladega frančiškana fratra Marcelliana Vodnika. Herrlein je ilustroval tudi slovensko knjigo. Svojemu prijatelju in podporniku knjigovezu in založniku H. Hohnu, kateremu je naslikal osmero bajeslovnih in svetopisemskih slik, hranjenih v ljubljanskem deželnem muzeju, je napravil ilustracije za knjigo: SVETI | KRISHOVI POT, | to je, | PREMISHLUVANJE | TERPLENJA | JE- | SUSA KRISTUSA, | Is svetiga Pifma napravlenu, | inu vun danu | s' perpuhlenjam | Duhóvne inu deshelske Gofpolke. | V' LUBLANI | per Joan. Rezerju Natikavzu | 1806. 8º, str. 107 + 4 (Kasavez Navukov). Prve izdaje tega zanimivo ilustrovanega križevega pota ni navel doslej še noben slovenski knjigopis. Šafačík in za njim dr. Glaser omenjata samo 2., 3. in 4. izdaje. To knjigo je spisal Anton Klementini, kar sklepam iz Šafačíkove beležke pri drugi izdaji tega »Sv. križevega pota« l. 1808: »Ikusi Antona Klementini«. Tretji natisek je izšel nekoliko pomnožen štiri leta pozneje z istim naslovom do besede: »napravlenu, she dvakrat vun danu | sdaj pak per vřakimu Shtaziónu she | s' enim náúkam pérđalřhanu inu | tretitřh | s' perpuhlenjam | Duhóvne inu deshelske Gofpólke | na řvitlobo pořlánu. | V' LVBLANI | Per A. Henřiku Hohn, Bukveřesizu. | 1812«. Četrti natisek je oskrbel l. 1826. Janez Bedenčíč. Ta pomnožena in vzbolřřana izdaja je izřla pri Jořefu Sassenbergu. V rokah imam prvo (nepopoln izvod v muřejski knjiřnici) in tretjo izdajo (dobro ohranjen izvod v podpisaneę knjiřnici), ki sta obe ilustrovani z jednakimi medorezi (vis.: 9'8 cm, řir.: 16'5 cm). Nad vsako podobo se nahaja zęoraj řtevilka postaje latinska in arabska: Nr. I. 1. itd. Spodaj na levi je zabeleřeno ime slikarjevo: A. J. Herrlein Pinx. (pri peti postaji stoji pomotno: A. J. Herrlin), na desni pa ime medorezca: Aug. Zenger sc. Podobe so natisnjene na fineřšem papirju, kakor ostala knjiga, ter so vdete k berilu pri posameznih postajah, ki predstavljajo večinoma druge prizore iz Kristusoveę trpljenja, kakor

smo jih vajeni opazovati pri današnjih »križevih potih«. (Tako po »janzenistiški« je osnovan tudi v krasni slovenščini pisani »Križov pot, | ali | Premišlovanje Kristufova terpenja. | S' dopulhenjam duhovske, ino deshel- | lke gosposke. | V' Ljubljani, 1818. | Natifnil Jos. Skarbina. | 12<sup>o</sup> str. 33«, o katerem poroča Šafařík, da spada med jezikovno čiste knjige, ker ga je pregledal prof. Metelko, podpisani pa se drzne po izborni slovenščini sodeč domnevati, da je to delce izšlo izpod peresa preroditelja slovenske proze: Matej-a Ravniharja.) Herrleinove ilustracije nam predočujejo tele prizore — navel sem jih, razen 4. postaje, ki je nedostaje v muzejskem izvodu in sem jo zabeležil po 3. izdaji, po prvi izdaji tega »križevega pota« tako, kakor so zapisani v tekstu, da se iz njih lahko spozna Klementinijeva slovenščina: I. Jësus se poty od velikih tesháv takú, de je njegóvi pút kakor kaple kervi na semlo tekózhe. II. Jesufa popadejo od Judasa perpelani sovrashniki. III. Jesufa tóshio pred vífhimi farji. IV. Jesufa pred Pilatusham toshio, sa hudobniga Barábba pak profio. V. Pilatush pufty Jesufa gajshlati. VI. Jesufa s' ternjam kronajo. VII. Pilátush Jësufa v' smert zhës dá. VIII. Jezus nese svój krish. IX. Simon Zirenéjz nefe krish sa Jësufam, inu shenë nad Jësufam shalujejo. X. Jesufa na krish perbiejo. XI. Jesus na krishu lhe shív. XII. Jesus na krishu mertu. XIII. Jësufovu telu fnámejo is krisha. XIV. Jësufovu Telú poloshe v' grob.

Dasi Herleinove ilustracije niso umetniški dovršene, so vendar služile kot vzorec poznejšim slikarjem križevih potov. Po njih je posnet križev pot v podružnici sv. Nikolaja na Tabru; prej se je nahajal v župni cerkvi sv. Jurija pri Grosupljem. Slikal ga je Gašper Götzl l. 1842. Jako slab posnetek Herleinovih vzorcev je križev pot v podružnici sv. Janeza Krst. v Vernéku pri Hotiču; 2., 5., 6., 12., 13. in 14. postajo je naslikal neznani mojsterskaza popolnoma po svoje.

O Herrleinu so pisali: Kukuljević (Slovník umjetnikah jugoslavenskih, str. 113.), P. pl. Radics (Umetelnost in umetelna obrtnost Slovencev v Letopisu Mat. sl. 1880 str. 48.), Eduard R. o. Strahl (Die Kunstzustände Krains, str. 33.); gori omenjenih ilustracij križevega pota ne omenja nobeden izmed njih.

I. Vrhovnik.

**Krst Turkov v Ljubljani.** V 4. sešitku »Izvestij« l. 1898. str. 140. sem že navel 3 krste Turkov v Ljubljani. Iz krstnih matic stolne župnije sem posnel še sledeče: Decima Quinta Mensis Augusti (1660) baptizata est Mulier quaedam Turca in Templo Societatis Jesu, qua a quodam Milite Christiano Dalmata capta in Expugnatione Urbis Cliv et huc adducta una cum filiola sexenni: in baptismo nomen adepta est Mater Maria Magdalena, filia vero Catharina. Patrinis matris Illmo Dno Barone Joanne de Areyzaga, Colonelo etc. et Illma Comitissa Maria Agnete de Athemis. Filiae vero Gerardo Erthelmon et Illma Dna Maximilla Para-



deiserin Lib. Baronissa nata Abfalterin, babtizavit Illmus et Rdissimus Dei gratia Episcopus Petinensis huius Inclitae Prouinciiae Deputatus Franciscus Maximilianus Vaccani de San Passo nec non Cathedralis Ecclesiae Praepositus Labacensis. — Die 15. Augusti (1668) babtizatus est in Templo Societatis Jesu per Rmum Prelatum Sitticensem Turca natus in confiniis nomine Joannes Jacobus. Patrinis levantibus Illmo Dno D. Joanne Herbarde Kazianer de Kazenstein Carniola Landverweser et Illma Comitissa Anna Maria a Turri nata Comitissa ab Attimis. — 22. Junii 1684 baptizata est Maria Theresia Mahomethana Turca per Illustrissimum et Reverendissimum Dominum Dom. Ottauium Bucelleni Praepositum Lib. Bar. Leuantibus Excellentissimo Dom. D. Georgio Sigismundo Comite de Gallenberg et Illustrissima Domina D. Maria Elisabetha Comitissa ab Auersperg. — 21. Aprilis 1686 puer Turca Nicolaus Neuheisler est baptizatus in Capella Episcopatus praeuia eruditione Cathechismi Christiani. Leuante ipso Reuerendissimo ac Celsissimo Principe Sigismundo Christophoro Episcopo Labacensi per Reuerendissimum Dominum Parochum et Canonicum Labac. Georgium Betstain assistentibus suis Vicariis ceteraque clerisatione. — 21. Sept. 1688 baptizauit Lucas Jambshikh de Turcica progenie natum, qui nominatus est Antonius Lucas, cuius Patrinus Multum Reuerendus Dominus Magister Calcedonius, Cathedralis Ecclesiae Lab. Leuita. — 11. Apr. 1689 baptizatus est ex Turcia progenie Leonardus, cuius Patrinus fuit Illustrissimus Dominus Leonardus Fabianizh cum Illustrissima Domina Cordula Ignatia Bussetin nata Fabianitschin, per Reuerendissimum Dominum Georgium Wetstain, Canonicum Parochum Labacensem. — 18. Maji 1689 baptizauit Reuerendissimus Dominus Canonicus et Parochus Labacensis Georgius Wethstein ex Turcica progenie procreatum, nomine Josephum. Patrini fuerunt Illustrissimus Dominus Adamus Leopoldus Comes a Strasoldo et Illustrissima Domina Maria Leonora Comitissa a Wazenberg nata Comitissa a Strasoldo. — 17. Januarii 1690 baptizauit Reuerendissimus Dominus Georgius Wetstain, Canonicus et Parochus loci, ex Turcica progenie Mariam Constantiam, cuius Patrini fuere Dominus Christophorus Haymon et Nobilis Domina Maria Ursula Schiffrerin. — 4. Aprilis 1690 baptizauit Reuerendissimus Dominus Georgius Wethstein, Canonicus et Parochus loci, Antonium Ignatium Felicem ex Turcica progenie procreatum. Patrini fuere Generosus Dominus Joannes a Jureneg et Generosa Domicella Maria Eua a Jurenekin. — 21. Maji 1691 baptizauit Reuerendissimus Dominus Georgius Wetstain, Canonicus et Parochus loci, Ursulam ex turcica progenie procreatam, leuantibus Patrinis Reuerendissimo Domino Joanne Pikhi, Seniore Canonico, et Domina Catharina Franciska Nephyta Paulinin etiam ex turcica progenie procreata. —

5. Junii 1691 baptizavit Reuerendissimus Dominus Georgius Wethstain, Parochus et Canonicus Labac., Catharinam ex turcica progenie, leuantibus Patrinis Illustrissimo Domino Carolo Josepho de Coppinis et eius Domina Consorte Anna Susanna. — Die eadem baptizavit idem Reuerendissimus Dominus Parochus Catharinam ex turcica progenie. Patrini fuere Gener. D. Joannes Herule et Nobilis Domina Anna Susanna de Georgin. — 8. Julii 1691 baptizavit Lucas Jambshikh Joannem Henricum ex Turcica progenie procreatum. Patrini fuere Perillustris ac Excellentissimus Dominus Joannes Paulus Quallica, Phisycus Prov., et Perillustris Domina Maria Elisabeth Widerkerin. — 14. Octobris 1691 baptizavit Lucas Jambshikh ex Turcica progenie procreatam modo nomine Margaretham. Patrini fuere Dominus Mathias Andreiz et Apollonia Dernoufshikin. — 22. Februarii 1695 baptizavit Reuerendissimus Dominus Georgius Wetstain Mathiam ex Turcica progenie procreatum, adstante Patrino Illustrissimo et Excellentissimo Domino Francisco Carolo Comite v. Auersperg, Generali Carolostadiensi, cuius substitutus fuit Generosus Dominus Petrus Wrumati. A. K.

**Pogled na novo slovansko znanstveno slovstvo.** 1.) *Knjige Jugoslavenske akademije v Zagrebu.* Ravnokar je izdala »Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti« petero knjig, katere ne zaostajajo po izvrstni vsebini za svojimi prednicami. V »Radu« (filolog. histor. del) razpravlja Em. Laszowski topografijo in zgodovino stare hrvatske županije podgorske, trdeč, da so se od 12. do 14. stoletja na Hrvaškem glede obsega strinjale županije (komitati) s starimi hrvatskimi župami. Zdi se nam le, da se je pisatelj premalo potrudil, da bi bil točneje določil, kje so dandanes vasi, potoki in hribje, katerih imena je nabral iz razprav in listin 13. in 14. veka. Po izgledu našega pok. Erjavca priobčuje v drugem članku prof. L. Zore neznane besede, katere je pobral med narodom. A. Mušić obdelava »relativne rečenice v hrvatskem jeziku«, dr. Fr. Marković »estetiški nauk o baladi in romanci«, dr. M. Šrepel pa opisuje humanista Šižgorića. — V drugem delu »Rada« je 7 razprav iz prirodoslovne in matematične stroke. — V 300 stranij obsežnem zvezku »Stari pisci hrvatski«, knjiga XXI., je P. Budmani za tisk priredil pesniška dela Dominka Zlatarića. — Jako znamenit je »Zbornik za narodni život i običaje južnih Slavena«, zv. IV. prva polovica (s 15. podobami), katerega je uredil dr. Ant. Radić. Lepi so v njem članki o narodni glasbeni umetnosti v Dalmaciji in o narodnem življenju in običajih v Bukvici. — »Ljetopis« obsega poročilo o društvenem delovanju.

2.) »Vjestnik kr. hrvatsko-slavonsko-dalmatinskog zemaljskog arhiva« v Zagrebu, I. I. (1899) zvezek 3. Časopis spretno urejuje dr. Ivan Bojničić Kninski. Okrog njega so združeni znani pisatelji Vj. Klaić (piše

o hrvatskih banih), M. Magdić, F. Šičić in dr. L. Jelić. Med malimi zapiskarji vidimo tudi našega dr. Fr. Kosa.

3.) »*Čehy predhistorické*« se imenuje 219 strani debeli I. zvezek knjige, katero piše dr. J. L. Pič. Izdala je knjigo češka ces. akademija v zvezi z muzejem kraljestva češkega v Pragi. V njej so opisane starožitnosti češke zemlje, zlasti diluvialni človek in pokolenje skrčenih lobanj. Pridejanih ima prvi zvezek 91 tabel, na katerih so čedno naslikani prazgodovinski predmeti iz zbirke češkega muzeja.

4.) »*Pamětky archaologické a mistopisné*«, katerim je urednik dr. J. L. Pič, prinašajo v sešitkih 3—6, 18. letnika jako krasne slike z opisi predmetov iz loretanske zakladnice na Hradčanih v Pragi. Razun tega ima tudi ta list jedrnate članke iz prazgodovinske vede.

5.) »*Časopis musea království českého*« prinaša v letošnjem prvem zvezku (73. letnik) pod uredništvom Antona Truhlář-a velevažne doneske k pojasnitvi češke zgodovine in na koncu poroča dr. Č. Zíbrt o vsebini slovanskih znanstvenih časopisov.

6.) »*Česky časopis historický*«, katerega izdajata Jar. Goll in Jos. Pekař, prinaša (izšel je zdaj 4. sešitek 5. letnika) istotako sestavke o zgodovini Češke in pregled časopisov.

7.) »*Vestník královské české společnosti nauk*« izdaja na leto po dva obširna zvezka v češkem in nemškem jeziku, v katerih so zabeležena predavanja v kr. češki družbi ved. Prvi zvezek obsega razprave iz modroslovja, zgodovine in jezikoslovja, drugi zvezek pa članke iz matematike in naravoslovja.

8.) »*Kwartalnik historyczny*« podaje poleg člankov za zgodovino Poljske v 2. sešitku 13. letnika (1899) tudi velezanimivo razpravo o slovanski zadrugi (»O zadrudze słowianskiej«) izpod peresa O. Balzera.

9.) »*Lud*«, glasilo »towarzystwa ludoznawczego« v Lvovu, kateremu je urednik naš rojak dr. Anton Kalina, prinaša v 2. sešitku 5. letnika (1896) razne sestavke, tičeče se narodopisa slovanskih zemelj, in tehtno oceno slovanskih znanstvenih časopisov. A. K.

**Star urbar v ljubljanskem kapiteljskem arhivu.** »Vrbarium et respective Protocollum antiquum Capituli Labacensis de A<sup>o</sup> 1496 usque Annum 1536«. Ta naslov nosi s št. 10. zaznamovani urbar ljubljanskega kapiteljskega arhiva, ki obsega na 304. straneh račune o kapiteljskih dohodkih in troških koncem 15. stoletja, našteva kapiteljnu vtečene cerkve in podložnike, ter ima na koncu zabeležen kapiteljski statut iz l. 1509. in 1533. Posnemimo iz tega urbarja nekatere za zgodovino važne drobtinice. Omenjajo se v urbarju nastopni prošti, dekani in kanoniki ljubljanskega kapiteljna, katerih je bilo vseh skupaj včasih po 11. Prošt Peter Knauer od l. 1494—1497.; dekani: Volbank Kelner 1494—1499, Nikolaj Poden od l. 1494—1498 kanonik, v l. 1499 in

1500 dekan, Štefan Klocker l. 1507 kanonik, od l. 1509—1518 pa dekan in doktor dekretov; kanoniki: Krištof Nožica (Nositza) 1494—1498, Peter Jankovič 1494 in 1495, Gregor Križnič (Krissnitsch) 1494, Matija Puh (Puch) 1494—1499, Gregor Kic (Kyetz) 1494—1499, Nikolaj Šparavec (Sparauetz) 1494—1513, Andrej (Steinmetz) 1495—1499, Jurij Slatkonja (Slakona) (poznejši prošt ljubljanski in škof dunajski) 1496—1498, Mihael Izanec (de Yg), doktor umetnostij in dekretov, od l. 1498 (ko je bil župnik v Dobu) do l. 1515., Paulus 1498 in 1499, Lovrenc Corrigiator (Jermenar) 1509—1518, Simon Schors (Šarec?), magister umetnostij, 1505—1536, Lovrenc Herberger 1509—1518, Erhard Almauer 1509, Jurij Prawnsperger 1505—1534, Mihael Valler 1505—1518, Sikst de Eck (Eckher) 1509—1518, Pavel Wiener, ki je pozneje postal luteran, 1531—1536, Vrban Strela 1533 in 1534, Leonard Mertlik (Mertlitz), ki je tudi postal luteran, 1533—1536, Matija Wallich (Balih) 1533—1536. Omenjajo se dalje: proštov kapelan Pankrac 1494, kapiteljski kapelan Ambrož 1494—1499 ter vikarja Jurij Spetarii 1499 in Simon Potczi 1499. — Leta 1497. se imenujeta duhovna: Jernej, kapelan altarja presv. Trojice v stolnici, in Leonard (Lienhardus de fundationibus Dni Caspari Rawber). — Leta 1497. je prošt imel v grbu, kakor kaže neki pečat, na desni strani polovico avstrijskega ščita in na levi strani polovico cesarskega orla. Stolni dekan je pa imel polovico kranjskega orla na levi strani grba. — Dohodkov so dobivali l. 1497. vsake kvatre: prošt po 14—18 ducatov, dekan po 15, starejši kanoniki po 10—12, mlajši po 8—10 ter proštov in kapiteljski kapelani po 6—8 ducatov. Račune je vodil dekan ali kak kanonik, ki se je imenoval kapiteljski prokurator. Koncem 15. stoletja so dajale vtelešene fare dohodkov na leto: Sv. Nikolaj pri Beljaku po 42 ducatov (l. 1497. vikar bil ondi Matej), Naklo 88 duk. (l. 1497. vikar Mihael), Št. Vid nad Ljubljano 100 duk. (vikarji: 1497 Gregor, 1510 Mihael, 1513 Andrej Prosen), Vodice 60 duk. (1497 vikar Lovrenc), Smlednik (sub Flednikch) 8 mark liber (1497 vikar Kristan), Polhov Gradec 8 mark (vikar Jurij 1497—1499), Svibno 100 duk. (vikar Matija 1497—1499), Št. Jernej (nič dohodkov) (1497 vikar Klemen). Advokacija v Gornjem Gradu je nesla 50 funtov vinarjev, a dne 20. nov. 1498 je šel kapitelj k škofu Ravbarju in so se pri poravnanju raznih računov pogodili, da naj dobi kapitelj mesto dohodkov od advokacije v Gornjem Gradu dobovsko faro (zato je menda tudi dobovski župnik Mihael de Yg postal kanonik). Kranjski vicedom je bil tačas (1498) Jurij pl. Eck. Moral je biti Mihael de Yg premožen mož. Od l. 1501—1504 je bil upravnik kapiteljske blagajnice. Zidal je neko kapiteljsko hišo in zalagal denar tudi iz svojega. Ob računu mu je bil kapitelj dolžan 28 talentov denarijev v črnih novcih, a Mihael mu jih je

odpustil. Leta 1498. se je bila hiša kanonika Petra Jankoviča prodala cesarici za 62 funtov vinarjev. Desetino je imel kapitelj: v Cirknici, Dobrunjah, Kotišu, Pečah pri Moravčah, »Mengonitz« pri Mirni, »Mietnaw« pri Stičini, v Čolniših v vaški fari, pri Sv. Mohoru pri Šmariji, v Šiški (Keusch) in na polju (na poyli) pri Kranju. Imel je kapitelj dalje njive v Rečici (Riecz), hišo na Vrhnikih in kopel v Ljubljani, ki je nesla 7 gld. (Poznejša roka, najbrže Schönlebnova, je dostavila opazko: »Balneum prope Ecclesiam in Cemitero, feudale Burggraviorum in Lüenz alias DD. de Lueg«.). Podložnike je imel kapitelj: v Kamni Gorici (Stainpuchl), Kosezih (Kasesich), v Loki pri Pešati, v Novi Vasi pri Višnji Gori, v »Salin-u« in Trzinu. Na Poljanah v Ljubljani je imel kapitelj lepe vrtove, katere je dajal v najem kanonikom in drugim. Po teh vrtovih se sedaj imenujejo ondotne ulice »Kapiteljske ulice«. Poznejša roka je dostavila pripomnjo: »Redditus hortorum suburbanorum (in Polan) Labaci quondam ad aram S. Leonardi in Basilica deputati per quemdam Petrum aurifabrum, civem labac.«. Omenjajo se še nekateri drugi kapiteljski vrtovi in njive in l. 1499. travnik pod Rožnikom (sub Rasnpach), ki je dajal 1 funt vinarjev na leto. — Iz urbarjev kapiteljnu vtelesenih farâ, ki so navedeni v knjigi, omenjamo, da se Horjul l. 1497. imenuje Churyawel, Lubgojna = Lubigoyna, Spodnja Šiška = Vundterkeutsch, Strževo pri Naklem = Strisew bei Nagkl, Utik = Vitickh, Moste = Prucklann, Trboje = Trespach, Moše = Moschnach, Skaručina = Schorutschina, Kozarji = Geissmansdorf. — V kapiteljskem statutu iz l. 1509. so razne zanimive določbe. Kanoniki so opravljali breviri v stolnici. Za jutranjice so dobivali po 4 solide in za posamezne ure po 2 solida. Dekan je delal pike in odtezal plačo zamudnikom. Navzoči so morali biti v cerkvi tudi vikarji (vsaj dva), kapelani in leviti. Kanoniki so opravljali božjo službo v stolnici in v hospitalu. Kadar je šel kak vikar obhajati, so ga spremljali po štirje dijaki v posebnih oblekah, kakor je določil cesar Ferdinand III. Krojaška bratovščina je dajala dijakom za vsako pot po 1 črni novc nagrade. Vikarji so večkrat imeli procesijo s svetinjami po mestu. Kapitelj si je izbiral po 2 duhovna za levita, ki sta vsaki dan stegla pri korarski maši. Ko so se pele ure, so izpostavili ob zvonjenju vikarji in leviti svetinje. Statut iz l. 1533. določa, da naj se v pridigah oznanjuje evangelijska resnica »čista«, kar skoraj diši že nekoliko po luteranstvu, (pomagala sta statut sestavljati tudi kanonika Pavel Wiener in Leonard Mertlik, pri katerih je ob strani opazka: »apostata«), dalje se določa, da naj se preloži zorna maša s pridigo na poznejšo uro in da naj pojó dijaki še-le pred urami oficij Matere božje, vikarji naj pa po oficiju »prav in po katoliško pridigujejo, opirajoč se zlasti na sv. pismo, kakor opominja sv. Pavel«. Peta točka statuta iz l. 1533. določuje, da naj se izmed štirih kapiteljskih vikarjev, ki imajo



dolžnost pridigovati, dva določita za nemške pridige, ker se je v Ljubljano priselilo mnogo ljudij iz Nemčije in se nemščina po mestu močno razširja (>quia ad hanc Ciuitatem Populus Germaniae propter negociorum commoditatem plurimum confluit ciuitasque ipsa in eo sermone vehementer est aucta<). Druga dva vikarja naj pa oznanujeta božjo besedo (po slovensko), kakor doslej. Pozneje so nemške pridige prevzeli jezuitje.

A. K.

*Cerkev sv. Petra v Dvoru pri Polhovem Gradcu.* Najbolj znamenitim gotskim cerkvam, kar se jih je ohranilo na Kranjskem, se prišteva cerkev sv. Petra v Dvoru. Dunajska c. kr. centralna komisija za umetnost in cerkvene spomenike je žrtvovala lepo svoto, da se cerkev umetniško popravi in lepemu gotskemu slogu primerno prestroji. Opisal je to cerkev v umetnostnem oziru konservator K. Črnologar v »Mittheil. der k. k. Central-Commission« 1899 str. 125. Kdaj je bila sezidana ta cerkev? V ljubljanskem muzejskem arhivu leži listina, ki nam pove, da so cerkev zidali v sredi 16. stoletja. Ker srenja ni imela dosti denarja, da bi bila mogla sama dozidati dragoceno cerkev, je knezoškof Peter pl. Seebach, ki je vladal ljubljansko škofijo od l. 1558. do 1570., dal dne 2. februarja l. 1562. v Gornjem Gradu ključarjema dvorske podružnice sv. Petra priporočilno pismo, s katerim sta smela po škofiji pobirati milodare za zgrajenje že davno pričete, pa še ne dovršene dvorske cerkve. Duhovnom je v pismu škof naročil, da naj ključarja ljubeznivo vsprejemajo in vernemu ljudstvu pri pridigah po cerkvah priporočajo, da naj obilo daruje za omenjeno cerkev. Podpornikom cerkve je škof obetal posebno milost in božji blagoslov. — Dne 7. oktobra l. 1620. je Sikst Carcanus, škof germaniški in od papeža posebej določeni obiskovalec ljubljanske škofije, v dvorski cerkvi sv. Petra posvetil altarje: Matere božje, sv. apostola Pavla, sv. Neže, sv. Ane, sv. Valentina in sv. Lucije ter je podelil vsem, ki so ob posvečenju altarjev obiskali cerkev, jedno leto odpustka, onim pa, ki jo obiščejo ob obletnici posvečenja altarjev, 40 dnij odpustkov. — Papež Inocencij XI. je ga s posebnim »breve« dne 29. maja l. 1684. vsem, ki pod navadnimi pogoji obiščejo cerkev sv. Petra v Dvoru ob obletnici njenega posvečenja, podelil popolni odpustek. — Dodamo naj še poročilo, da je farno cerkev Matere božje, ležečo pod Gradom v Polhovem Gradcu, kakor nam dokazuje izvirna pergamentska listina v istem arhivu, v nedeljo dne 18. septembra l. 1457. blagoslovil, ker je bila razsvēčena, generalni vikar oglejskega patrijarha Ludovika, sarksenski škof Fortunat.

A. K.

---

Izdaje in zalaga »Muzejsko društvo za Kranjsko.«

Natisnili J. Blasnikovi nasledniki v Ljubljani.